

Projev předsedkyně poroty Petry Martínkové

KRAMERIŮV VINŠ

V letošním roce porota uděluje Krameriův vinš váženému kolegovi VÁCLAVU JAMKOVÍ jako poděkování za obětavou práci pro Obec překladatelů vykonávanou zejména během jeho dlouholetého předsedání porotě Ceny Josefa Jungmanna, jež se vždy vyznačovalo noblesou a vtipem.

Díky vám všem, kdo jste vážili cestu, někdy i dlouhou.

Díky Obci překladatelů za to, že mi svěřila vedení poroty a dala i volnou ruku stran její sestavy.

Díky porotě a všem zúčastněným stranám – lektorům a konzultantům – za důvěru, ochotu a námahu.

Všem, kdo nabídku porotcovské spolupráce ať interní či externí zvážili, budiž dík za vynaložené úsilí a projevenou podporu.

A dík budiž všem, kdo knihy čtou, neb bez nich bychom tu nebyli nebo nebyli vůbec.

A na čestném místě vzdejme díky všem těm, kdo se na vzniku knih podílejí, neb bývají mnohdy ještě neviditelnější než my překladatelé.

Překladatel má být neviditelný, má sloužit autorovi, knize, čtenáři. Vzpomeňme na paní Petrušku Šustrovou, laureátku Krameriova vinše, a dnes už památný soubor jejích rozhovorů s překladateli, *Služebníky slova*. Obec překladatelů mi prostřednictvím poroty Ceny Josefa Jungmanna propůjčila hlas, tedy bych na tomto místě svými slovy ráda posloužila všem, kdo se za uplynulý rok na překladatelském poli vyznamenali, byť oficiálního uznání vzhledem k danému počtu ocenění nemohou dojít zdaleka všichni. Do téhle civilní služby se dávám

s vědomím, že uznání, byť neoficiální, ze strany kolegů může mít pro překladatele obzvláštní cenu. Pokaždé je jmenuji v abecedním pořadí.

ÚVODEM FAKTA

Porota pracovala v premiérové sestavě: romanistka Alice Flemrová, čerstvá laureátka CJJ, anglista David Petřů, germanista Michael Půček, oba v soutěži CJJ též již ocenění, a rusista Václav Štefek. Vzhledem ke geografickým vzdálenostem, které nás dělí, spolupráce po celou dobu probíhala též v premiéře korespondenčně. S potěšením konstatuji, že jsme při tom překonávali distance pouze zeměpisné, nikoli názorové.

Nejen proto, že 32. ročník byl tak vyrovnaný. Přihlášeno bylo 76 titulů (pro srovnání: loni byl počet nadprůměrný – 92).

Jako prvořadý hold bych vzdala úctu pokračující překladatelské tvorbě laureátů, jimž pravidla soutěže CJJ znemožňují další účast. Za všechny bych jmenovala aspoň ty, jejichž překlady byly i přesto letos do soutěže přihlášeny a nadto se patrně řízením samotného sv. Jeronýma objevily i mezi veřejně oznámenými užšími nominacemi. Budiž tedy čest anglistovi Jiřímu Hanušovi, dlouholetému předsedovi poroty Václavu Jamkovi, romanistovi Jiřímu Pelánovi a germanistovi Jiřímu Stromšíkovi.

Jazykové oblasti z pohledu českého knižního trhu hlavní byly klasicky zastoupeny tituly převážně – v tomto pořadí – germánské, románské a slovanské provenience.

Za všechny bych ráda upozornila na knihy, které z hlavního proudu v tom dobrém vybočují, nicméně na oficiální ocenění letos z různých důvodů nedosáhly.

Spíše jen symbolicky byly zastoupeny orientální jazyky. Vedle tradičně kandidující japonštiny, o kterou se letos při svém orientalistickém přesahu lektorsky postaral pan kolega Václav Štefek, a hebrejštiny, tedy jazyků v průběhu historie soutěže pravidelně oceňovaných – zde bych vyslovila uznání již oceněné hebraistce Lence Bukovské za vytrvalé úsilí při kvalitním výběru i převodu současné izraelské literatury, letos zastoupené hned třemi jejími překlady –, se turečtina účastnila výrazným titulem, který bych vyzdvihla s nadějí, že se turkolog Petr Kučera po letech v naší soutěži neoceněných zásluh dočká oficiální ceny: objemný román *Sultánův kuchař* si krom speciálních znalostí hlavně z kulinární oblasti vyžádal především hlubší obeznámenost s osmanskou turečtinou, což předpokládá povědomí též o perštině a svébytném písmu, nicméně sám autor Sayigin Ersin přiznává, že spíš než velkou literaturu stvořil velkou pastvu pro čtenářovy smysly.

Loni měly naopak literatury stojící stranou tržních proudů silné zastoupení. Po dlouhých letech došla ocenění arabština (román *Smrt je dřina* syrského autora Chálida Chalífy vydalo v překladu Jitky Jeníkové nakladatelství Akropolis) a premiérově též vietnamština (sbírku povídek Nguyena Huya Thiepa pro nakladatelství Argo pod názvem *Když není král* přeložil Petr Komers).

Letos se žádný objev v těchto vodách nekonal, dobrou zprávou však je, že do budoucna se na nejednom pracuje – to bych vyzvedla i jako zásluhu Obce překladatelů, poněvadž ocenění v její soutěži působí nejen jako povzbuzení pro překladatele, ale i nakladatele.

Zablýsklo se ale na časy romštině, ačkoli se zúčastnila jen zprostředkovaně vedle angličtiny v autobiografické próze *Čhávata z manéže*. Autor Gary G. Steele pochází z dynastie světských, konkrétně cirkusáků neboli jauneráků, kteří

se vymezují proti hantýrkou řečeno cintojkům čili stánkařům. Knihu vydalo nakladatelství romské literatury Kher ve čtivém přetlumočení Karolíny Ryvolové, v poutavém a zároveň poutavém výtvarném provedení připomínajícím knížky lidového čtení s ručně vlepovanými kolorovanými fotografiemi a hlavně pečlivě zpracovaným slovníčkem.

V tomto směru nejde o tendenci, natož pozitivní diskriminaci. Porota rozhoduje podle daných kritérií, padni komu padni. Je přitom stará vesta, že nízká kvantita knižně vydané překladové produkce v této oblasti bývá často vyvážena vysokou kvalitou. Stále platí, že má-li se dílo prosadit navzdory tlakům – doplňte si jakým v tom které případě –, musí stát za to. Zpravidla tak spatřují světla čtenářského světa mimořádné autorské / překladatelské / ediční počiny – opět až na smutné výjimky potvrzující pravidlo, jako například v minulosti vzácně se vyskytující a mně zrovna tolik drahá indonéština.

Obecně lze konstatovat, že řemeslná úroveň překladů byla v úhrnu solidní; až na skutečně statistické výjimky, které se nepočítají, nebylo třeba žádný titul vyřadit.

Zato redakce nebyla vždy adekvátní, zejména u nakladatelství Host se to v letošním ročníku zdálo žel bezmála pravidlem, jak o tom bude ještě řeč.

Jinak i tentokrát převažovaly novinky. U opětovných překladů – měli jsme ostatně přelomové výročí odchodu George Orwella a s překlady zejména *Farmy zvířat* se doslova roztrhl pytel – žádný výrazně nepředčil kvality již existujících převodů, třebaže některé zasluhují uznání.

Co do žánrového a tematického složení letošní ročník obecně odrážel dobu, a tedy i soudobou literaturu.

Do tohoto trendu zapadá i premiérová účast nakladatelství ConQueer – jde sice s dobou, ale literární ani překladovou úrovní přihlášených titulů standardu soutěže bohužel zdaleka nedosáhlo a do aktuální problematiky rodu z jazykového hlediska, soudě podle předloženého materiálu, zatím nic nového nevnese – na rozdíl od „neprogramního“ titulu, který právě v tomto ohledu ocenění došel.

Jako další literární trend se čím dál patrněji jeví prolínání beletrie a literatury faktu, zvláště ve skandinávské literatuře. Překladaelé se s touto tendencí setrvale vyrovnávají ku prospěchu čtenáře: za všechny jmenujme skandinavistku Martu Bartoškovou a její převod ekologicky laděné prózy islandského autora Andriho Snaera Magnasona s názvem *O času a vodě*. Spojení prastarých mýtů, autorovy rodinné historie a vědeckých faktů převedla s obdobně brilantní suverenitou, zjevně vykoupenu ohromným překladatelským vypětím, jako žánrově obdobné, byť tematicky odlišné a v soutěži loni oceněné dílo *Ženská na 1000 stupňů* dalšího Islandčana Hallgrímura Helgasona. Oba tituly vydalo nakladatelství Argo.

Vedle všech, jejichž jména i díla tu už s uznáním zazněla, bych výslovně jmenovala všechny již dříve oceněné, kteří i letos osvědčili, že ocenění zasluhují za výběr autora / díla i kvalitu překladu, byť místa na stupních oceněných musejí tentokrát přenechat jiným.

- rusista Libor Dvořák a jeho autor, ruský postmodernista Vladimir Sorokin
- anglistka Alena Dvořáková a britsko-japonský nobelista Kazuo Ishiguro
- anglistka Dominika Křesťanová za překlad románu *Quijote*, neotřelé převyprávění cervantesovského příběhu z pera u nás již zavedeného anglo-amerického autora indického původu Salmana Rushdieho

- anglistka Lenka Sobotová, která by u nás byla došla ocenění nebýt toho, že nás předešla porota ceny Magnesia Litera (román *Shuggie Bain* od skotsko-amerického autora Douglase Stuarta – autobiografický obraz dospívání na glasgowském sídlišti osmdesátých let – tedy netřeba představovat)
- ugrofinisté Vladimír Piskoř a Michal Švec
- anglista Miloš Urban
- skandinavistka Jarka Vrbová

SÍŇ SLÁVY

Do Síně slávy je letos uveden překladatel z rumunštiny a francouzštiny JIŘÍ NAŠINEC, nositel Ceny Josefa Jungmanna za rok 2014 a loňský laureát Státní ceny za překladatelské dílo, jehož úctyhodná překladatelská bibliografie už po desetiletí setrvale vykazuje vysokou uměleckou kvalitu.

Patří mu uznání a dík nejen za lví podíl na objevování a zprostředkování rumunsky píšících autorů pro české čtenáře a za vytrvalou překladatelskou péči o dílo Charlese Nodiera, ale také za invenční kultivování českého jazyka.

POCHVALNÉ ZMÍNKY

Pochvalnou zmínku zaslouží naši kolegové, ať dříve ocenění nebo ne, jmenovitě:

Marta Eich za román *Pakáž* rakouské spisovatelky Moniky Helferové. Informačně hutný, zčásti autobiografický, zčásti fiktivní text rodinné historie není po stránce lexikální a syntaktické nikterak jednoduchý. Překladatelka Marta Eich se však s těmito nesnadnostmi vypořádala veskrze solidně.

Jitka Hanušová za překlad románu *Fazóna* od finského spisovatele Miiky Nousiainena. V knize vážně-nevázně tematizující rodinnou / partnerskou problematiku překladatelka živě vystihla pestré jazykové rejstříky textu v přímé i nepřímé řeči. Na neměnně kvalitní úrovni uvádí do češtiny finskou literaturu (kvalitního) středního proudu i náročného druhu (loni ji těsně minulo ocenění za převod básnické sbírky *Zimní palác* finského modernisty Paava Haavikka, vydalo nakladatelství Dybbuk).

Bohužel právě tento román přesahující meze populárního žánru v češtině trpí vadami, ne třeba zásadními, zato početnými, které jdou na vrub redakce, a to hned dvakrát: takzvaná bohemistická redakce ponechala bez povšimnutí i ta místa, která vidět měla, o těch přímo vázaných na finská specifika ani nemluvě. Chtěli bychom proto apelovat na nakladatele obecně – a již jednou nechvalně zmíněné nakladatelství Host zvláště –, aby redakci věnovali náležitou pozornost a texty dávali přehlédnout i specialistům na výchozí jazyk. V tomto směru může naopak sloužit za vzor ostravské nakladatelství Protimluv, o němž bude řeč dále.

Tomáš Havel za překlad memoárů *Roky loňské* nobelistky Annie Ernauxové z francouzštiny. V letošních nominacích se sešly hned tři vzájemně žánrově i stylisticky odlišné tituly ve velice solidním překladu Tomáše Havla. V případě prózy Annie Ernauxové je třeba vyzdvihnout překladatelův citlivý přístup a lexikální bohatost. Text z velké části založený na výčtech a útržcích vzpomínek může působit „snadně“, ale ve skutečnosti opak je pravdou, chceme-li dosáhnout plynulosti a autentičnosti, jež je cítit z originálu. Stejně jako i u jiných knih nakladatelství Host mohla pečlivější redakce text pozvednout k dokonalosti.

Petr Onufer za překladatelsko-badatelské úsilí na přetlumočení stěžejního díla 20. století, básnické skladby *Pustá země* anglo-amerického modernisty Thomase Stearnse Eliota a popularizační snahy obecně s ohledem na celou jeho edici poezie vycházející v režii nakladatelství Argo; ku prospěchu čtenářské i

překladatelské věci je, že nyní máme na výběr o převod víc, ať z hlediska vkusu (prosté čtení) či účelu (citace).

Jan Petříček za *Sbohem a jiné prózy* – objevný výbor představuje francouzského klasika Honorého de Balzaca jako mistra drobnokresby v různých žánrových i tematických polohách. Překladatel Jan Petříček své porozumění tomuto autorovi a jeho tvorbě v českém prostředí ne zcela známé prokázal už v předchozí sbírce *Neznámé veledílo a jiné prózy* (oba svazky vydalo nakladatelství Maraton).

Martin Pokorný za překlad knihy *Vějíře Markýze de Sade*. Americká multižánrová umělkyně Rikki Ducornet v nerozsáhlé, zato hutné próze, u nás vydané péčí nakladatelství Rubato, formou postmoderní koláže rozvíjí surrealistické tendence. Překlad do češtiny je obzvlášť cenný citlivým převedením a zapojením vulgarismů. Obecně nutno ocenit, jakým způsobem překladatel v českém prostředí soustavně vdechuje nový život zásadním dílům hlavně anglojazyčné rané moderny a jak ve výrazu optimálně vystihuje rovnováhu mezi současným jazykem a dobovou patinou.

Konstantin Šindelář za zdařilý překlad historického románu *Srdce tajgy* z pera pozoruhodného, leč u nás téměř neznámého ruského prozaika Alexeje Ivanova. Překladatel vhodnou volbou jazykových prostředků a invenčními, zároveň však citlivými řešeními v oblasti onomastiky zpřístupňuje českému čtenáři jinak poměrně obtížně čitelný text bohatý na historické, kulturní a náboženské reálie původních uralských národů. Vydalo nakladatelství Host.

OCENĚNÍ

TVŮRČÍ PRÉMIE

LUCIE BREGANTOVÁ za přínosné jazykové řešení genderové problematiky ve specifickém podžánru science fiction, takzvaném solarpunku / hopepunku nabízejícím oproti tradičně dystopickému / utopickému ladění sci-fi udržitelně optimistickou notu. Populární žánry obecně stále častěji přesahují v tom nejlepším vlastní meze a úměrně tomu u nás často nacházejí přetlumočitele, kteří dovedou překročit hranice vlastního řemesla. Právě za takový přesah a zároveň posun v čím dál frekventovanějším vyjádření genderu zasluhuje ocenění Lucie Bregantová. V meditativní vědecko-fantastické novele o společném putování osamělých zástupců dvou nekompatibilních ras, lidské a robotí, *Žalm pro divostrojně* od oceňované americké scifistky Becky Chambersové kmenová redaktorka nakladatelství Host ukázala, jakými způsoby lze do češtiny ústrojně zakomponovat tak cizorodý prvek, jako je nebinární rod. Překlad vydala ve svém domovském nakladatelství.

TEREZA MARKOVÁ VLÁŠKOVÁ

České vydání románu *Hamnet aneb Něžný příběh zapomenutého syna*, v němž populární britská autorka Maggie O'Farrellová poeticky domýšlí část životních osudů rodiny alžbětinského dramatika, představuje reprezentativní ukázkou překladatelčiny práce. Tereza Marková Vlášková celou svou dosavadní tvorbou, bohatou rozsahem i obsahem, zpravidla s etnickým a/nebo obecně společenským přesahem, prokazuje, že si umí vybrat knihu – kultivované čtení, spojující poutavost se sdělností a přesahující rámec takzvaného vyššího populáru – a stejně dovede volit i slova – s citem a svědomitým zaujetím; překračuje tak meze pouhého řemesla. V roce 2016 zvítězila v kategorii próza Soutěže Jiřího Levého a loni užuž dosáhla na Prémii Tomáše Hrácha překladem románu *Chodící zázrak* od amerického autora Jonathana Milese. Jak lze podle aktuální produkce jejího domovského nakladatelství Argo soudit, vysoko nastavenou

laťku na poli toho nejlepšího z mainstreamu drží, ne-li zvyšuje i ve čtvrté desítce překladových titulů.

JAKUB ŠEDIVÝ

Porota se rozhodla udělit tvůrčí prémii Jakubu Šedivému za překlad románu tatarské spisovatelky Guzel Jachinové *Vlak do Samarkandu*, vydaný nakladatelstvím Prostor, s přihlédnutím ke dvěma předchozím překladům románů téže autorky – *Zulejka otevírá oči* (česky 2017) a *Děti Volhy* (česky 2020). Překladatel, čerstvý laureát Ceny Rudolfa Medka, udělené za „dlouhodobě vysokou úroveň překladatelské práce“, ve všech třech případech prokázal mimořádný cit pro zdrojový jazyk a jeho kolorit, jakož i pro styl a žánr textů, které lze směle považovat za pokračovatele tradice ruské románové klasiky. Jeho překlad je velmi přesný a čistý. Je jazykově bohatý, např. díky uplatnění výrazů nepatřících ze synchronního hlediska do běžného lexikálního fondu češtiny, přitom však stylisticky úsporný a zdrženlivý. Důsledně respektuje dynamickou hierarchii motivů a způsobů narace a vyhýbá se nepatřičným žánrovým posunům v důsledku aplikace příliš civilního jazyka. Vydání pozoruhodných románů Guzel Jachinové v takto kvalitním překladu pak pomáhá českému čtenáři k tomu, co je a v následujících letech bude nanejvýš důležité – porozumět Rusku v jeho historickém vývoji a sociokulturních detailech.

MIMOŘÁDNÉ TVŮRČÍ PRÉMIE

JARMILA HORÁKOVÁ

Mimořádnou tvůrčí odměnu porota uděluje Jarmile Horákové za překlad románu *Skleněná zahrada* moldavské autorky Tatiany Țîbuleac, který v roce 2022 vydalo nakladatelství Větrné mlýny. Překladatelce se podařilo vytvořit v češtině

autentický „mikrokosmos“ znázorněný románovou vypravěčkou a zachovat přitom autorčin heterogenní styl se střídající se dětskou a dospělou optikou a se všemi jeho specifiky a polohami, od drsného líčení života v Kišiněvě 80. let minulého století, plného násilí a vulgarity, po lyrické a snové pasáže hemžící se neotřelými metaforami. Výsledné dílo je přes svou nelineární narativní strukturu neobyčejně čtivé a nepochybně českým čtenářům přinese jak nový pohled na nedávnou historii jedné východoevropské země, tak i hluboký estetický zážitek.

ALEŠ KOZÁR

Román *Nekropole*, stěžejní dílo Borise Pahora (1913–2022), terstského rodáka a významného představitele slovinské menšiny v Itálii a jednoho z nejvýznamnějších slovinsky píšících autorů 20. století vůbec, kandidáta na Nobelovu cenu, je reflexí autorova putování mezi životem a smrtí po koncentračních táborech za druhé světové války. Mimořádně citlivého převodu tematicky / literárně / emocionálně náročného textu se zhostil slovenista Aleš Kozár, který se na překladatelském i akademickém poli setrvale věnuje kvalitnímu zpřístupňování zásadních děl slovinské literatury (nedávno u téhož nakladatele vydal dílo Alojze Rebuly *Nokturno pro Přímoří*); v soutěži CJJ překladatel dosud nebyl oceněn; dílo slovinské literatury bylo oceněno zatím jednou (Miha Mazzini: *Já, Tito a gramofon*, přeložila Kristýna Pellarová, Argo, Praha 2015). Ostravské nakladatelství Protimluv budiž oceněno za vzorovou redakční péči: jazykovou redakci a korektury textu v jeho režii provedla erudovaná bohemistka a slovenistka Hana Mžourková, která pracuje mj. pro Jazykovou poradnu Ústavu pro jazyk český AV ČR.

PRÉMIE TOMÁŠE HRÁCHA

Letošní Prémii Tomáše Hrácha porota uděluje ANNĚ ŠTÁDLEROVÉ za vyzrálý převod románu chilského prozaika Benjamína Labatuta *Strašlivá závrať*, který vydalo nakladatelství Paseka.

Překlad nesnadného, žánrově a výrazově heterogenního textu, v němž je důkladná rešeršní práce s faktografií a daty – navíc vázaná na oblast exaktních věd a jejích slavných protagonistů – podloží stylisticky bravurního textu, klade vysoké nároky i na zkušeného překladatele. Anna Štádlarová, čerstvě oceněná prvním místem v kategorii próza Soutěže Jiřího Levého za překlad ukázky z románu *Glory* zimbabwské autorky píšící pod pseudonymem NoViolet Bulawayo, se při svém mládí tohoto úkolu zhostila pečlivě a svědomitě a zároveň s citem pro rytmus a se suverénní lehkostí; díky ní tak mají čeští čtenáři k dispozici strhující Labatutovu prózu ve skvělém překladu, ve kterém se toho ztratilo jen minimálně.

HLAVNÍ CENA

Cenu Josefa Jungmanna za rok 2022 porota uděluje PATRIKU OUŘEDNÍKOVÍ za nový převod satiricko-groteskního románu *Pantagruel*, který vydalo v loňském roce nakladatelství Volvox Globator.

Kongeniální překlad je výsledkem Ouředníkova dlouholetého zájmu o osobu, dílo a dobu Françoise Rabelaise, který se promítá i do jeho vlastní literární tvorby. Jeho český *Pantagruel* v sobě zahrnuje erudici, invenci, vtip, jazykový cit a hravost; zůstává přitom ukázněný, mistrovsky balancuje mezi nespoutanou a prostořekou komikou a jemnou intelektuální hrou, je moderní, ale ponechává textu dobovou patinu. Díky Patriku Ouředníkovi se k nám v suverénně opanované a umně hnětené češtině vrací brilantní a i pro poučeného čtenáře náročné dílo, jež je milníkem evropského literárního kánonu. Nezbyvá než si přát, že tento počín vzbudí zaslouženou pozornost a oživí poněkud ospalý zájem

českého čtenářstva o jednu z nejvýznamnějších epoch starší francouzské literatury.

Jménem poroty ve složení Alice Flemrová, David Petřů, Michael Půček a Václav Štefek v Praze na Žižkově dne 5. října 2023 vyhotovila Petra Martínková.